

Ольга Орлова

## «СХІД СОНЦЯ». НА ЦЕЙ РАЗ У ПОЛТАВІ

Юлію добре знають у Полтаві як небайду-жу людину. Семантичний ореол слова «небайдужий» останнім часом зсунувся у військово-патріотичний бік завдяки однойменному полтавському батальйону<sup>1</sup>. Але художниця Юлія Петушинська діє самостійно, вона звикла покладатися лише на себе, а з легіоном людей, небайдужих до ближнього, до несправедливості, до долі країни, її єднають майже генетичні риси: не пройти мимо, не відмахнутися, не промовчати глибокодумно.

Історія родини Петушинських почалася у Львові, де вперше зустрілися Юлія та Валерій. Здавалося, жвава, стрімка, як ртуть, кароока полтавка і закарпатський красень були створені один для одного – єднали творчі мрії, неспокій характерів, шалене кохання і нереально красиве місто навчання. Львівська вулична поліфонія, академізм і ярмаркування, поступ середньовіччя і новітня українськість сформували талант молодих художників і назавжди залишилися «родимками» на подальших їхніх роботах, написаних у Полтаві, Амстердамі, Венеції...

На останніх курсах студентський побут подружжя змінила маленька Анюта, яка з трьох місяців стала повноцінним мешканцем гуртожитку Львівської академії мистецтв. Свої перші кроки дівчинка зробила серед мольбертів і підрамників, а першою музикою для неї було подзвонювання пензлика об край бляшанки. Сьогодні Анна Петушинська – випускниця Полтавського технічного університету і студентка На-



Родина художників Петушинських – Валерій і Юлія з донькою Анною. 2013 р.

ціональної академії образотворчого мистецтва і архітектури (тільки не Львова, а Києва), але й досі високі стелі коридорів зі щойно написаними роботами батьків здаються дівчинці не дитинством, а початком навчання живопису.

Родина повернулася до Полтави наприкінці 1990-х років із великими планами й надіями. Частина з них успішно реалізувалася. У першу чергу – це відкриття приватної галереї, власного художнього простору, який мріяли безмежно розширити за рахунок мистецьких проєктів, експериментів, спілкувань. Відкриття приватної галереї «Арта» полтавські газети зустріли заголовками: «Друзі радили Валерію і Юлії Петушинським відкрити прибутковий бізнес, але вони вирішили втілити свою «божевільну ідею», «У центрі Полтави запрацювала перша приватна художня галерея «Арта», «Європейський подарунок європейському місту». Порівняння з Андріївським узвозом, Львівськими і Віденськими парсунами підкреслювали значущість задуму подружжя художників, його унікальність і перспективність для Полтави.

Зараз «Арти» понад десять років, її добре знають і люблять у Полтаві. А відкриття виста-



Галерея «Арта». 2014 р.

<sup>1</sup> Полтавський батальйон небайдужих – благодійне об'єднання, яке допомагає українським воїнам. – *Ред.*



вок завжди є справжнім живописним святом. «Божевільна ідея» Петушинських утілилася в життя міста, перетворилася на острівець творчості, мистецьку паузу серед хаосу буденності. Галерея вистояла в складні роки, не зрадила мистецької ідеї, загартувала коло однодумців, створила власній стиль виставок і спілкувань.



*Благодійна виставка «Українська весна» на підтримку української армії. Галерея «Арта». 2014 р.*

За десять років через виставкові прем'єри пройшло багато ліричних, героїчних, іронічних полотен художників з Полтави, Львова, Криму. Справжнім бумом була «Помаранчева виставка» – перший в Україні мистецький відгук на революційні події 2004 року. Художня умова виставки була одна: всі твори повинні були містити помаранчевий колір – як символ змін у державі. Петушинські мріяли впустити до нашого провінційно-імперського міста свіжий вітер, зробити художників і глядачів сміливішими, гіднішими... Символом виставки стала картина тринадцятирічної Ані Петушинської із промовистою назвою «Новий день», де над синім парканом сходило жовтогаряче сонце. Дитячий «Схід сонця», на жаль, не знайшов продовження в житті, паркан виявився сильнішим, ніж здавалося на перший погляд, а сонце так і не залило помаранчевим теплом усі темні закутки землі та людських душ...

Декілька експозицій галереї «Арта» Юлія Петушинська організувала самостійно – Валерій у цей час вирішив продовжити навчання за кордоном. Нові виставки художниця присвятила рідній Полтаві – її історії, архітектурним дидам, відомим і невідомим куточкам. Чотири роки (з 2008-го) активно діяв проект «Полтава очима художників», участь у якій брали не тільки полтавці, а й майстри Львівської школи. Одна з ретро-експозицій збирила полотна,

які були написані самою лише Юлією. Картини народилися під впливом легендарних дагеротипів Й. Хмелевського – старих чорно-білих листівок, що зберегли дух старої Полтави часів В. Короленка та В. Кричевського.

Поціновувачам живопису добре запам'яталися «весняні», «жіночі» виставки, які щиро дарували різнобарв'я природи, радість почуттів, нові сюжети, несподівані лінії. Після відвідування Венеції в Юлії та Анні Петушинських виникло бажання поєднати живопис із художнім словом, музикою, атмосферою венеціанського карнавалу. Так народився живописний нарис «Венеціанські impressio»: «Венеція – місто парадоксів, шуму і тиші, потворного і прекрасного, реальність якого прикрашає кольоровість карнавалів. У культурному просторі Венеція є самостійним твором мистецтва як місто води та гондольєрів, свободи та кохання, розкоші і сутінків. Воно володіє певним настроєм, відчутти який кожен здатен по-своєму. Юлія побачила венеційський світ динамічним і статичним водночас, таким собі центром землі – землі обітованої, за якою тужать, як по втраченому раю. Тому тут майже немає людей, а вулиці і канали залишаються головними персонажами ідеального міста.



*Анна і Юлія Петушинські на виставці «Венеціанські impressio». 2012 р.*

Досвід венеційського моменту від Юлії Петушинської – це її реальна мандрівка, якою вона щиро поділилася, насипавши сутінків з кристалу і вічності у мої розкриті долоні. І я прийняла цю вишуканість і водночас стриманість мarmуру і води в анфіладах балконів, вікон, колон. Ці вузькі проходи між будинками-

скринями і обрисами мостів, сповнені світлом і повітрям, якого значно більше там, за межами полотна. Тому і перекидається зображення у водну дзеркальність, а небо повторює численні злами каналів.

Живопис здатен передати пластику і рух сутінків, враження від водної і мармурової надмірності. Адже це місто для очей, інші почуття можуть бути тільки допоміжними. Художниця сміливо експериментує, одягаючи венеційські вулиці-канали у мерехтіння світла й тіні. Головне для неї – схопити настрій, фактуру, музику найзагадковішого місця на землі й зафіксувати момент досвіду як момент одкровення. Складний знаковий механізм – це завжди генератор культури, що протистоїть часу, адже наново заповнюється враженнями митця і тих, хто співпереживає новим венеційським impression» [2, с. 4].

Валерій Петушинський не встиг зробити персональної виставки в рідній «Арті», адже він чекав моменту повної гармонії між задумом і втіленням. Дві виставки, які за останній місяць побачила Полтава, відбулися вже без художника-автора. Як написав друг Валерія художник Олексій Титаренко, «коли зараз перебираєш його роботи, відчуваєш: кожну з них можна розгорнути у велику серію. Оті цитрини у пейзажі – ти спочатку зором відчуваєш їх свіжість та вітальну енергію, кожен пухирець товстої шкіри, а потім падаєш у холодний простір голландських натюрмортів» [2, с. 3].

Картини Валерія Петушинського заслуговують на уважне прочитання окремих образних, кольорових, композиційних деталей, адже концептуальні зерна, розкидані в них щедрою рукою автора, проростають на полотні буйним цвітом у кожній його частці. Навчання в Академії сучасного мистецтва Геріта Рітвельда в Амстердамі для художника було не даниною моді, а намаганням зрозуміти й досягнути європейський професіоналізм із перших рук. Було і ще одне заповідне надзавдання – поєднати західне сучасне мистецтво з українською ідеєю, її глибинним міфопоетичним корінням. Ті картини, що встиг написати Валерій (життя, на жаль, відміряло йому недовгий час), ясно вказують, що шлях був знайдений. Мовою іронічно-метафоричного європейського мистецтва художник писав про наболіле – українське. На полотнах вітряки і кукурудза, лимон і рояль, чорнозем і сходи – не антураж, навіть не абстрактні символи – це згустки думок та емоцій, що збуджують відомі культурні коди і створюють умови їх нового прочитання. Це мистецьке тіло на тлі сюрреалістичної рідини, настояної на різних «змах». На більшості полотен Валерія відсутня звична перспектива, твердий ґрунт під речами, замість якого відкривається безодня звукова («Під звуки старого органу», 2000), або тактильна («Без назви», 2009), або перспективна («Сходи», 2011), або ігрова («Білі починають і віграють», 2002).



Творча виставка Валерія Петушинського «Останній погляд». 2013 р.

Деякі концепти прозорі, їх легко читати, але більшість вимагають серйозної роботи думки і почуттів, відкриваючись поступово. Сумним передбаченням здається картина «Після дощу» (2000), споріднена з дочиним «Сходом сонця» національними кольорами та сподіваннями на оновлення. Але після дощу сонце не зійшло, а чорна рілля розрізала на дві половини землю, роз'єднавши вітряки, відірвавши коня від трави, чоловіка від тину. Що побачив художник у цій тріщині на тілі землі – криваву ворожнечу чи «сродну працю» українців? Вічне питання: «Камо грядеши?»

Ще більш апокаліптичною картиною є полотно «Україна» (2004), де три човни-вітряки серед голої пустелі нагадують кістяки мамонтів – гордість провінційних музеїв. Як вітер вивірює скелі камінець за камінцем, а дощі з'їдають дерев'яне начиння колись могутніх вітряків (суперників романтичного ідальго), так у твоїй країні непомітно нівелюються цінності, а плодоносна земля перетворюється на мертвий пісок. У загальному настрої картини, її окремих образах відчувається глибокий біль автора від катастрофічного знецінення ідеалів, безсилля перед хворобою суспільства й влади. На картині «Змовники» (2005) особливо яскраво постають темні сили, таємні рішення яких вирішують долі човнів-вітряків – чи далі повільно руйнуватися, чи покрутити ще крилами, якщо дадуть свіжого вітерцю?.. Ці дві програмні для Валерія картини, у яких сконцентрувалися біль і надії художника, Юлія й Анна подарували Полтавському художньому музею (Галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка – щоб нагадували полтавцям про талановитого художника і його перестороги.

Якщо для Валерія біль серця входив у образи, знаки творчості, то Юлія заради спільної справи відкладає пензлі та бере до рук плакатне перо, а зараз – бронжилети, балаклави, шкарпетки... Це вона, маленька господарка великого мистецького дому, розмістила плакати зі словом Кобзаря у Полтаві, які за два дні зникли з Круглої площі. Повторне виховання віршами влада кваліфікувала як недозволена рекламу. Як виявилось, слово Кобзаря легше було розмістити біля Верховної Ради.

«Українська весна» – це справа, якою зараз живе Юлія Петушинська. Так назвала вона



*Політичний плакат Ю. Петушинської*

виставку-продаж картин на підтримку української армії та національної гвардії. За «Українською весною» прийшли «Українське літо» і «Українська осінь», які стали реальною допо-



*Допомога художників українським воїнам. Галерея «Арта». 2014 р.*

могою тим, хто зараз потребує цього найбільше. Понад тридцять художників міста відгукнулися на цю патріотичну пропозицію.

Юлія мріє про мир в Україні, мріє про яскраві виставки з квітами, вулицями улюбле-



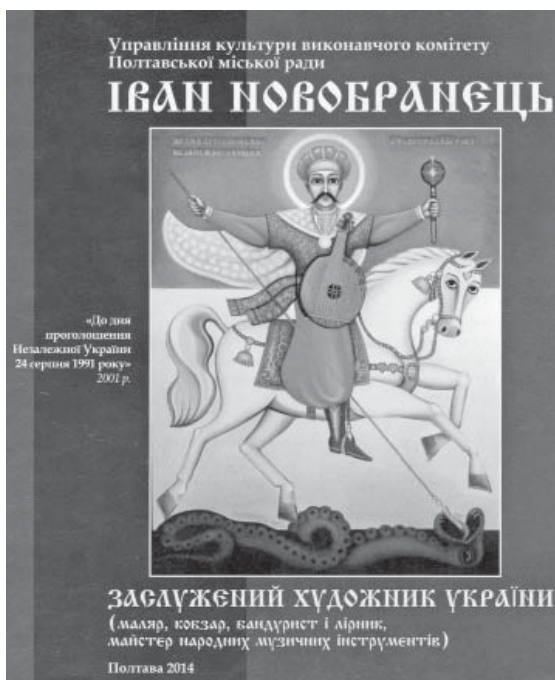
Акція Юлії Петушинської в Полтаві. Квітень 2014 р.

них міст, ніжною музикою. Але це все буде після війни, коли над жовтою землею і синім небом таки встане сонце, омите чистим дощем перемоги. «Схід сонця» починається зовсім поряд із нами – треба лише дійти до пам'ятника І. Котляревському, стати до нього обличчям і по праву руку побачити напис: «Галерея Арта».

#### Література

1. Валерій Петушинський. Живопис / [передне слово О. Титаренко]. – Полтава : Галерея Арта, 2014. – 16 с.
2. Петушинська Ю. Венеційські impression / Ю. Петушинська, О. Орлова. – Полтава : АСМІ, 2013. – 15 с.

## ПРЕЗЕНТУЄМО НОВЕ ВИДАННЯ



Іван Новобранець – заслужений художник України (малює, кобзар, бандурист і лірник, майстер народних музичних інструментів). Ювілейна виставка творів, приурочена Дню проголошення Незалежності України : каталог / передне слово, фото Г. Титаренко ; Управління культури виконавчого комітету Полтавської міської ради. – Полтава, 2014. – 44 с.

У каталозі репрезентовано сорок малярських робіт сучасного видатного й різнобічно обдарованого полтавського митця Івана Яковича Новобранця. Картини були написані впродовж 1969–2013 рр. і таким чином засвідчують 45-річний творчий шлях майстра пензля, акцентуючи його неповторний талант і стиль та підкреслюючи повсякчасне глибоке духовне єднання з історією рідного полтавського краю й усього українського народу.

Каталог виданий за сприяння Григорія Титаренка – мецената і друга художника. Перу цього полтавського журналіста, краєзнавця, письменника належить і передне слово до альбому – «Самородок з Полтавщини», в якому окреслюються штрихи з біографії Івана Новобранця, його творчі терни й рясні ужинки. Для шанувальників українського мистецтва.